

Zahrádka, Miroslav

O jekatěrínburgské literárněvědné škole

Opera Slavica. 2008, vol. 18, iss. 1, pp. 50-51

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116661>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

symbolistické grotesky, velmi blízké postsymbolistickým směrům v literatuře, zejména futurismu. Ve studii **Anny Ponomarevové** jsme svědky zajímavého a velmi citlivého rozboru autorky, která hledá odpověď na otázku *Proč karma a proč v posledních Bělého románech?*, a to s přihlédnutím k autorově fascinaci indickou filosofií a náboženstvím, ideou karmy a reinkarnace. Novela *Kóta Letajev* je pak hlavním tématem další příspěvatelky, **Kiry Gordovič**. Ta se v příspěvku *Kóta Letajev v kontextu tvorby Andreje Bělého* probírá memoáry, dopisy (zejména Ivanu Razumnikovi) a dalšími literárními zkoumánými, aby vystihla zvláštnosti Bělého uměleckého záměru v díle, jež je všeobecně považováno za mezník v autorově biografii. Gordovič správně postihuje fakt, že historie formování vědomí u Kóti Letajeva je velmi úzce spjata s pochopením osudu Ruska. Neméně zajímavé jsou autorčiny postřehy, kdy vyzdvihuje paralely mezi Bělým a Nabokovem nebo Bělým a Zoščenkem.

Zdeněk Pechal nám předkládá *Kótu Letajeva* v kontextu symbolistické estetiky a jeho fundamentální ideje dualismu bytí. Definuje Bělého moment neukončené, trvající metamorfózy coby paralely či analogie podvědomého bytí. Polyfonický kontext, v němž každý obraz, motiv, fragment bytí jsou na styčném bodě časoprostorových perspektiv různých bodů vědomí. **Ioanna Číž-Adamska** začleňuje Bělého vzpomínky na Bloka do kategorie literárního portrétu. Její stať se zabývá analýzou a interpretací nejdůležitějších aspektů Blokovy osobnosti – nese se v duchu charakteristiky Blokovy osobnosti na pozadí aktuální historické epochy. Bělého *Vzpomínky na Bloka* jsou zářným příkladem toho, jak lze postihnout v jednom portrétu spisovatele, umělce, filosofa, kritika a přítele. Redaktorka sborníku, polská literární vědkyně **Barbara Stempčičská**, zkoumá Bělého sebereflexi v předmluvách k vlastním dílům jako pomyslnou vysvětlivku autorovy fundamentální estetické ideje, vědecky rozpracované v literárněvědných studiích. Žánr autorské předmluvy v Bělého případě Stempčičská výstižně definuje jako komentář k vlastní tvorbě.

Sborník přináší jedenáct velmi kultivovaných příspěvků, k jejichž podrobnějšímu rozboru zde bohužel nemáme místo. Jejich autorky a autoři nám nabízejí hned několik nezvyklých podnětů, nečekaných paralel a o to lákavějších perspektiv, z nichž lze dílo symbolisty Bělého zkoumat. A právě v tom vidím nepopíratelnou hodnotu katowického sborníku.

Lucie Urbanovská

O jekatěrinburské literárněvědné škole

Ruská literární věda, historie i teorie, se rozvíjí tradičně v Petrohradě a Moskvě, ale má také řadu „provinčních“ center, v nichž vznikají významné a podnětné práce. Jedním z těchto center je uralský Jekatěrinburg. Publikace vědecko-výzkumného centra „Slovesnik“ a kateder Uralské státní pedagogické univerzity jsou stále více recenzovány a ceněny nejen ve vědeckých časopisech, ale i v centrálních „tlustých“ žurnálech. Zdaleka nemají punc provinciality a spoluvytvářejí celoruské tendence v bádání.

Každé výzkumné centrum má nebo by mělo mít osobnosti, které mu udávají základní směry práce, vedou kolektiv a vychovávají si novou vědeckou generaci. Takovou osobností v Jekatěrinburgu je Naum Lazarevič Lejděrman, jehož studie o teorii žánru a historii ruské literatury XX.století patří k nejpronikavějším v ruské literární vědě vůbec. Výrazněji do ní pronikl od 80. let např. knihou *Dviženije vremeni i zakony žanra* (Sverdlovsk 1982), kde se zabývá žánrovými zákonitostmi vývoje sovětské prózy 60.-70.let, nebo souborem

statí *Ta gorst' zemli* (Sverdlovsk 1988), vzniklých v 70. a 80. letech a pojednávajících o dílech současných spisovatelů V. Šukšina, V. Bělova, V. Rasputina, V. Bykova, Č. Astmatova a řady dalších. Z Lejděrmanovy dílny pozdějších let bych připomněl jeho soubor „mini-monografií“ *Russkaja literaturnaja klassika XX veka* (Jekatěrinburg 1996), v němž zejména analyzuje vrcholná díla takových autorů, jako je I. Babel, O. Mandelštam, A. Achmatovová, M. Šolochov, A. Solženicyn, V. Šalamov, V. Šukšin aj.

Lejděrman takto napsal celé dějiny ruské literatury XX. století, vstoupil do celoruských časopisů a diskusí, stal se lídrem jekatěrinburské literární vědy. Významná jsou i jím inspirovaná vydání sborníku *Russkaja literatura XX veka: napravlenija i tečenija*, v nichž lze nalézt hutné stati o pracích ruských autorů (Bulgakov, Osorgin, Gazdanov, Nabokov, A. Platonov a mnozí další), ale i o tendencích americké literární vědy. Zde je mj. publikována ve 4. svazku z roku 1998 řada statí o podstatě a praxi socialistického realismu (např. Lejděrmanova práce *Pod maskoj socrealizma: roman L. Leonova Russkij les*). Lejděrmanův syn Mark Lipoveckij delší dobu působil v USA a je autorem vůbec první ruské monografie o ruském postmodernismu (*Russkij postmodernizm*, Jekatěrinburg 1997).

Jednou z posledních prací N. Lejděrmana je *Gorkij v škole: Novoje pročtenije* (Moskva 2005), kterou napsal se známým pedagogem A. M. Sapirem. Ta je příkladem spojení literární historie se školní praxí, které se v Rusku praktikuje již dávno, ale které nyní dostává nový obsah. Přehodnocování ruského literárního vývoje XX. století se tak děje na vysoké vědecké úrovni a je zbaveno unáhlených a přímočarých soudů, k nimž někdy inklinuje naše věda a škola. V knize o M. Gorkém Lejděrman shrnuje základní poznatky současné ruské literární historie o životě a díle spisovatele, objektivizuje jeho portrét analýzou jeho postojů v každé historické epoše, aniž glorifikuje nebo dehonestuje. Akcentuje především objektivní smysl jeho prací. Podrobně se tu analyzují díla, jako jsou bosácké povídky *Čelkaš*, *Konovalov* aj., drama *Na dně*, román *Matka*, *Zkazky o Itálii*, *Nesoučasné myšlenky*, *Život Klíma Samgina* a řada dalších. Našeho čtenáře může překvapit rozsáhlý rozbor románu *Matka*. Ten předkládá ruskému učiteli různé varianty výkladu, jak se během století vytvářely, a akcentuje pojetí A. Siňavského a některých současných badatelů. Kniha o Gorkém dává učitelům literatury vyčerpávající kritický výklad o nejvýznamnějších monografiích a statích o spisovateli od Vorovského po Suchich, a je na čtenářích, aby si na základě vlastní analýzy děl a rozborů Lejděrmana-Sapira udělal svou představu a realizoval ji ve výuce. Není to tedy strohá metodika vyučování literatuře, ale podnět k vlastnímu učitelskému hodnocení.

Výsledky bádání jekatěrinburské literárněvědné školy se tak zúročují nejen v literární historii a v teorii žánrů, ale i ve vyučovacím procesu v ruské škole.

Miroslav Zahradka

Vynikající encyklopedie Slovenska

Slovensko. Dejiny. Divadlo. Hudba. Jazyk. Literatúra. Ľudová kultúra. Výtvarné umenie. Slováci v zahraničí. Vedúci editor: Magdaléna Fazekašová, zodpovedné redaktorky: Edita Sabolíková, Oľívia Škvarnová. Perfekt a Literárne informačné centrum, Bratislava, sine (pravdepodobne 2006).

S finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky vychádza táto publikácia: zdálo by sa, že je to jedna z rutinných kníh, ktoré čas od času vychádzajú, aby bola